

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувачка кафедри

“23” листопада 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за освітньою програмою професійного спрямування

«Муніципальна економіка»

**на тему: «АКТИВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НА
МІСЦЕВОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ М.ОДЕСА)»**

Виконавець:

студентка ФЕУП

Максимова Юлія Сергіївна _____

Науковий керівник:

д.е.н, професор

Сментина Наталія Валентинівна _____

Одеса 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	
1.1. Поняття економічного зростання та місцевого економічного розвитку, принципи й фактори його забезпечення	6
1.2. Складові забезпечення економічного зростання на місцевому рівні.....	11
1.3. Державне стимулювання економічного зростання на місцевому рівні.	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ОДЕСА	
2.1. Основні складові економічного потенціалу міста Одеса	26
2.2. Аналіз існуючих інструментів активізації економічного розвитку міста Одеса.....	32
2.3. SWOT-аналіз економіки міста Одеса та експрес-аналіз місцевого бізнес-клімату.....	37
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	
3.1. Комплекс заходів зі сприяння економічному розвитку у місті Одеса.....	45
3.2. Міжсекторальна співпраця і взаємодія на місцевому рівні.....	51
3.3. Прогнозування основних показників розвитку економіки міста Одеса.....	59
ВИСНОВКИ.....	67
Список використаних джерел.....	71

ВСТУП

Актуальність теми. Місцевий економічний розвиток є фундаментом будь-якої економічної системи, перш за все тому, що саме на ньому формуються первинні ресурсні й фінансові потоки, визначаються основи регіонального поділу праці і виробничої кооперації, закладаються стабільні зв'язки і взаємозалежності різних видів відтворювальних циклів й соціально-економічних процесів. Насамперед місцевий економічний розвиток формує зв'язки, на основі котрих утворюються внутрішні регіональні ринки і національний ринок, та, як наслідок, зміцнюється єдність всієї національної економіки.

Економічний розвиток на місцевому рівні є безперечно найбільш складним об'єктом регіональної політики держави і потребує урахування особливостей галузевої та територіальної структури місцевого господарства, формулювання особливостей місцевих умов нагромадження капіталу, специфіки функціонування місцевого ринку праці, зайнятості та кадрового забезпечення населення.

Ринок висуває механізми активізації економічного розвитку, які вже виявилися дієвими, у тому числі: державно-приватне партнерство і кооперація, створення кластерних об'єднань; інструменти стимулювання підприємництва, а також малого і середнього бізнесу. Процес економічного зростання на місцевому рівні вимагає розвиненого інституційно-правового оточення, упровадження дійових фінансових та інвестиційних важелів активізації економічного розвитку, їх комплексної підтримки з боку місцевого самоврядування, узгодження діяльності усіх гілок публічної влади. В умовах підвищення ризиків нової світової фінансово-економічної кризи значну актуальність для України здобуває усвідомлення особливої ролі міжрегіонального та міжмуніципального співробітництва, збільшення сфери дії внутрішніх виробничих та коопераційних зв'язків між регіонами.

Питання економічного зростання на місцевому рівні досліджено у роботах таких вчених, як Макаренко М. В. [1], Балджи М.Д. [2], Сментина Н.В. [3], Герасимчук З. В. [4], Вахович В. М. [5], Долішній М. І. [6], Бутко М.П. [7]. Але, слід зазначити, що на даний момент ні вітчизняна, ні зарубіжна теорія ще не дає достатніх відповідей щодо конкретних інструментів інноваційного розвитку територій та відповідної державної і регіональної політики.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити теоретичні та методичні аспекти забезпечення економічного зростання на місцевому рівні та надати практичні пропозиції відносно м. Одеса.

Завдання:

- визначити сутність понять економічне зростання та місцевий економічний розвиток, з'ясувати принципи й фактори його забезпечення;
- розглянути складові процесу забезпечення економічного зростання на місцевому рівні;
- розглянути можливості державного стимулювання економічного зростання на місцевому рівні;
- дослідити основні складові економічного потенціалу міста;
- проаналізувати існуючі інструменти активізації економічного розвитку міста Одеси;
- запропонувати комплекс заходів по активізації економічного розвитку міста Одеси;
- розробити SWOT-аналіз економіки м. Одеса та експрес-аналіз місцевого бізнес-клімату;
- обґрунтувати створення постійно діючої системи підтримки стабільного розвитку малого і середнього бізнесу у громаді;
- зробити прогноз основних показників розвитку економіки м. Одеса.

Об'єкт дослідження – процес забезпечення економічного зростання міста Одеса.

Предмет дослідження – теоретичні та прикладні аспекти активізації економічного зростання на місцевому рівні.

До **методів дослідження**, як використані у кваліфікаційній роботі, відносяться:

- методи економіко-статистичного аналізу: табличний, графічний, групування, класифікації;
- загальнонаукові методи: аналогія, системний аналіз, формалізація;
- маркетингові методи: SWOT-аналіз, спостереження;
- методи логічної абстракції: аналіз і синтез, індукція та дедукція.

Інформаційною базою дослідження слугували закони України та нормативно-правові акти з питань планування місцевого розвитку, а також монографії вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій та періодичних видань, присвячені вивченню теоретичних аспектів економічного зростання на місцевому рівні, дані Інтернет-джерел, а також стратегічні та програмні документи з розвитку м. Одеси.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (50). Загальний обсяг роботи становить 75 сторінок. Основний зміст викладено на 70 сторінках. Робота містить 15 таблиць, 12 рисунків.

Публікації. За результатами проведених досліджень опублікована стаття: «Активізація економічного зростання на місцевому рівні (на прикладі м. Одеса)» у збірнику ФЭУП «Науковий студентський вісник».

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз та емпіричне дослідження питання активізації економічного зростання на місцевому рівні (на прикладі міста Одеса) дозволяє дійти наступних висновків:

1. Місцевий економічний розвиток – неперервний процес, який прагне змінити спосіб прийняття економічних та політичних рішень на місцевому рівні. Сприяння розвитку місцевого економічного розвитку (МЕР) сигналізує про необхідність укорінювати створення зайнятості, опираючись на порівняльні переваги та унікальні характеристики певних населених пунктів.

2. Місцевий економічний розвиток робить важливий внесок у національну економічну діяльність і стає більш критичним із посиленням глобальної конкуренції, мобільності населення, технологічних прогресів та наслідків просторових відмінностей та дисбалансів. Ефективний місцевий розвиток може зменшити диспропорції між бідними та багатими ланками, збільшити кількість місцевих робочих місць, збільшити загальний обсяг інвестицій приватного сектору, покращити інформаційний потік з інвесторами та розробниками. Вищезгаданий феномен може продемонструвати найкращу діагностичну оцінку місцевих економічних активів та відмінні переваги над іншими містами.

3. Система інструментів прямої та опосередкованої підтримки ефективного розвитку місцевого економічного потенціалу відрізняє одне місто від іншого в залежності від кількості використаних інструментів в межах одного міста, а також в залежності від їхньої доцільності, грамотності та необхідності бути застосованими. Інструментами користуються органи місцевої влади та громаду у тому числі, а вміння їх правильно застосовувати збільшує або зменшує шанси на оптимізацію розвитку економіки міста.

4. Інструменти стимулювання економічного розвитку міста Одеси (інституційні, правові, фінансові, матеріальні, організаційні, мотиваційні,

аналітичні, інформаційні) діють у постійні взаємодії. Станом на 2019 рік, ВРП на душу населення у місті Одесі становив 106,6%, об'єм основних доходів бюджету – 27,9 млрд грн, об'єм реалізованої промислової продукції – 28,2 млрд грн, що є показником стабільного рівня економічного потенціалу міста. Частка податкових надходжень (56,8%), внутрішньоторговий оборот (21,1 млрд дол. США), роздрібний товарообіг (36,7 млрд грн) – визначають рівень привабливості міста Одеси для ведення бізнесу.

5. Одеса – місто на березі моря на півдні України має достатньо розвинуту інфраструктуру завдяки великій енергії та цілодобовій підтримці виробництва, кваліфіковану робочу силу та бізнес-клімат – необхідні складові для туристичної привабливості та зацікавлення інвесторами. Відповідно до чинної Стратегії соціального та економічного розвитку міста Одеси до 2022 року, утвердженої Одеською міською радою 07.12.2016, місто пропонує перспективні варіанти виходу з економічних та інших кризів з метою одержання статусу зручного для життя, привабливого для інвестицій, туристичного, чистого й інноваційного, а отже, конкурентоспроможного міста.

6. Протиріччя між соціально-економічною роллю й уразливим положенням бізнесу (збільшення проти січня-червня 2019 року експорту товарів – на 14,9% та імпорту – на 20,7%, обсяг яких становив 375,4 млн дол. США (61,2% загального експорту товарів області) та 671,9 млн дол. США (72,1% загального імпорту товарів); сальдо зовнішньої торгівлі товарами негативне у розмірі 296,5 млн дол. США), а також недостатній рівень розвитку малого та середнього підприємництва як в місті Одеса, так і у всій Україні підкреслюють необхідність створення сприятливих умов для його успішного розвитку та впровадження комплексних програм його підтримки.

7. Найголовнішими проблемами розвитку та процвітання бізнесу в місті Одеса є: тінізація економіки; відхилення від сплати податків; недостатній розвиток малого та середнього бізнесу; недорозвинутість інших факторів впливу на

економіку (демографічний, соціальний, культурний, екологічний та ін. фактори); непривабливість пропозицій для інвесторів; високий рівень корупції; слабка судова система; карантинні обмеження у зв'язку з Covid-19. До комплексу заходів зі сприяння місцевому економічному розвитку у м. Одеса належать ті інструменти активізації економічного розвитку, які наразі відсутні або невітлені: програми розвитку інвестиційної та туристичної привабливості, реалізація яких позитивно впливатиме на місцевий економічний розвиток.

8. Розглянутий проект ревіталізації Дюківського парку демонструє вплив економічного сектору міста на інші сектори. Благоустрій території парку сприятиме залученню інвесторів, притягненню жителів міста та туристів, наданню робочих місць одеситам та підвищенню індикаторів економічного розвитку міста Одеси. На роботи з ревіталізації парку необхідно утвердити 37,4 млн грн. Відповідно до формули взаємовигідної співпраці кожна зі сторін задовольнить власні потреби. Будучи підприємницьким проектом, парк – можливість для підприємців розвитку їхнього бізнесу. Інтереси відвідувачів парку прослідковуються у наявності комфортної зони відпочинку з розважальними пропозиціями. З боку інвесторів, розвинутий парк –прибуткові для малого бізнесу лоти. До користі, яку очікуватимуть партнери як сторони ланки, відносяться загальний благоустрій території, привабливі для жителів і інвестицій малого бізнесу.

9. До кінця 2020 року слід очікувати приросту продукції промисловості на 50-58% і продукції сільського господарства на 34-39%. Частка інноваційно-активних підприємств в регіоні зросте на 12-15% пунктів. Підвищення життєздатності економіки області призведе до підвищення добробуту і досягнення нової якості життя населення. За період реалізації стратегії передбачається збільшення обсягу реалізації послуг населенню на 53-60% і зростання реальної заробітної плати на 50-55%. Туристична привабливість зросте до 5,3 млн туристів за рік. Загальні очікування щодо економічного місцевого розвитку – оптимістичні та стабільні, що дає змогу формувати нові стратегії та затверджувати інвестиційні проект.

10. Мета дослідження досягнута за допомогою виконаних поставлених завдань. Здійснена інтерпретація отриманих результатів дослідження, підведені підсумки актуального стану економічного розвитку міста Одеси, озвучені прогнози економічного потенціалу міста на наступні роки, запропоновані шляхи налагодження ефективного економічно розвинутого міста Одеси.

Список використаних джерел

1. Макаренко М. В. Механізм управління формуванням конкурентних переваг регіону. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 3. С. 215-223
2. Baldzhy M.D. Economic Development: Global Trends and National Peculiarities: collective monograph. Poland: “Publishing House “Baltija Publishing”, 2020. 600 p.
3. Сментина Н.В. Соціально-економічний розвиток м. Одеса в розрізі стратегічного планування як форми управління розвитком мезосистем. URL: <https://www.problecon.com/search/?qu=%D1%81%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0+%D0%BD+%D0%B2+&x=0&y=0>
4. Герасимчук З. В., Свида . І. В. Типологія проблемних регіонів в умовах інформаційної економіки. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2018. № 3. С. 142-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2018_3_23
5. Вахович І. М., Чуль О. М. Розвиток креативної економіки в умовах транскордонного співробітництва. *Проблеми економіки*. 2014. № 3. С. 182-186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pecon_2014_3_24
6. Долішній М., Козоріз М. Національна економіка в умовах глобалізації. *Вісник Національної академії наук України*. 2002. № 3. С. 26-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2002_3_6
7. Бутко М. П. Теоретичні та прикладні аспекти інституалізації економіки регіонів України. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 167-168.
8. Про Одещину. Одеська обласна державна адміністрація URL: <http://oda.odessa.gov.ua/info/pro-odewinu/harakteristika/>
9. Еволюція місцевого економічного розвитку в Канаді – огляд концепцій, методів і передового досвіду. Lochaven Management Consultants Ltd., 2010. 402 с.

10. Дж. Е. Треллер. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади. Федерація канадських муніципалітетів / Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2014. 124 с.

11. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 р. N1621-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.

12. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012р. № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>

13. Васильченко Г.В. Теоретичні аспекти ефективних стратегій місцевого розвитку //Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Чернівці: Книги-XXI, 2009. – Вип. III: Економічні науки. С. 138-152.

14. Про порядок розроблення в Одеській обласній державній адміністрації регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання: Розпорядження Голови обласної державної адміністрації від 04.07.2017 р. №544/А-2017

15. Кульчицький М. І. Місцеві бюджети і механізм їх формування. *Фінанси України*. 2007. № 9. С. 102-105.

16. Про затвердження Програми зайнятості населення м. Одеси на період до 2022 року: Рішення Одеської міської ради №2743-7 від 14.12.2017 р. URL: <http://omr.gov.ua/ru/acts/council/102327/>

17. Єрошкіна О.О. Бюджетний механізм державного регулювання розвитку депресивних регіонів: світовий досвід. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2010. № 1. С. 136-139.

18. Роль учасництва та партнерств у місцевому економічному розвитку. Робочий документ, Аліша Беєр, Клер Петерсон, Аніта Шарма; травень 2003. – 200с.

19. Ия Дегтярева. Подходы и инструменты стимулирования экономического развития регионов государства в условиях усиления внешних воздействий и неопределенности. Университет Центральной Азии, 2015. 43 с.

20. Петкова Л.О. Теоретико-методологічні засади економічного зростання в Україні: *регіональні аспекти: дис. доктора екон. наук* : 08.10.01. К., 2006. 443 с.
21. Судоргін М. Г. Механізми стимулювання розвитку регіонів України з урахуванням зарубіжного досвіду. *Ефективна економіка*. 2011. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_11_59
22. Євдокименко В. Стратегія соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці: концептуальний підхід в сучасних умовах. *Регіональна економіка*. 2016. № 2. С. 104-117
23. Odessa among the Ukrainian cities included in the European ranking for economic potential. *The Odessa Journal*. URL: <https://odessa-journal.com/odessa-among-the-ukrainian-cities-included-in-the-european-ranking-for-economic-potential/>
24. Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року(актуалізована).URL:https://old.omr.gov.ua/images/File/DODATKI_2016/sessia_XII/Strat_05_17.pdf
25. Рейтинг инвестиционной привлекательности города Одесса. Официальный сайт города Одесса. URL: <https://omr.gov.ua/ru/news/216368>
26. Средняя заработная плата по Одесской обл. за последние годы. URL: <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/average/?region=15>
27. Одеса в цифрах: ринок праці на 1 серпня. Офіційний сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/220646/>
28. Бутко М., Зеленський С., Акименко О. Сучасна проблематика оцінки інвестиційної привабливості регіону. *Економіка України*. 2005. № 11. С. 30–35
29. Feldstein, L. M., R. Jacobus, and H. Burton Laurison. *Economic Development and Redevelopment: A Toolkit on Land Use and Health*. Public Health Law and Policy; California Department of Health Services, 2007. – 352 с.
30. Hillary Sherman. *Tools for Economic Development: USA*, 2018. URL: www.eda.gov

31. Економічний розвиток регіону : монографія / за ред. акад. М. І.Долішнього. Л.: Ліга-Прес, 2002. 294 с.
32. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. Львів : Вид. центр Львівського НУ ім. Івана Франка, 2001. 608с.
33. Проект стратегії економічного та соціального розвитку м. Одеса до 2022 року. URL: <http://www.odessa.ua/ru/news/47462>.
34. Про порядок розроблення в Одеській обласній державній адміністрації регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання: *Розпорядження Голови обласної державної адміністрації від 04.07.2017 р.№544/А-2017* URL: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5a81b63e0c78d.pdf>
35. Презентація індексу конкурентоспроможності міст України 2019/2020. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій USAID. URL:http://www.ier.com.ua/files/Projects/2020/MCI/MCI%202019_2020%20presentation.pdf. 27 с.
36. Демченкова О. Єременко Н., Кобильчак Н. Підсумковий звіт «Експрес-аналіз місцевого бізнес-клімату в містах-партнерах проекту ПРОМІС у Вінницькій, Запорізькій, Івано-Франківській та Полтавській областях». Київ, 2016. 44 с.
37. Odesa 5T. Investment strategy. URL: <https://odessa5t.com/news/lets-odesa-turistichniy-zastosunok-v-odesi-realizuet%D1%8Csyaz-grantovi-koshti>
38. Герасимчук З. В., Вахович В. М. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону: *монографія*. Луцьк : ЛДТУ, 2002. 248 с.
39. Про благоустрій Дюківського парку. Офіційний сайт Одеса. 2020. URL: <https://omr.gov.ua/ru/news/219672/>
40. Сімонова В. С. Теоретичні аспекти стратегічного управління комплексним розвитком. *Регіональна економіка*. 2007. № 1. С. 150.

41. Парк «Сінергія» / Інвестиційна стратегія Одеса 5Т. URL: <https://odessa5t.com.ua/projects/park-sinerhiya>
42. New Port Odesa / Інвестиційна стратегія Одеса 5Т. URL: <https://odessa5t.com.ua/projects/new-port-odesa>
43. Реконструкція Одеського зоопарку / Інвестиційна стратегія Одеса 5Т. URL: <https://odessa5t.com.ua/projects/rekonstruktsiya-odes%D1%8Ckogo-zooparku>
44. Парк «Сади Хайфи» / Інвестиційна стратегія Одеса 5Т. URL: <https://odessa5t.com.ua/projects/park-sadi-khayfi>
45. Муніципальні інвестиційні проекти. Одеса 5Т. 2022. URL: https://odessa5t.com/uploads/files/5T_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B8_2019.pdf
46. Бондаренко М.П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи. *Економіка і прогнозування*. 2011. №1. С. 104 – 119.
47. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. К.: Центр учбової літератури, 2007. 224 с.
48. Офіційний сайт Державного агентства України з туризму та курортів. URL: <http://www.tourism.org.ua>.
49. Бурков А. Муниципально-частное партнерство как инструмент развития муниципалитетов. *Самоуправление*. 2012. № 5. 54 с.
50. Гришина И.В., Шахназаров А.Г., Ройзман И.И. Комплексная оценка инвестиционной привлекательности и инвестиционной активности российских регионов: методика определения и анализ взаимосвязей. 2001. № 4. 320 с.